

Jakub Mareš: "Ne-sociologie": pojetí modernosti Bruno Latoura.

(oponentský posudek)

Diplomová práce Jakuba Mareše si klade za hlavní cíl kritickou deskripci pojetí modernosti soudobého, u nás poměrně málo známého, představitele francouzského myšlení Bruno Latoura. Diplomant před sebou měl - přinejmenším - dva velmi nesnadné úkoly 1/na relativně malém prostoru postihnout jádro a hlavní intenci stěžejních Latourových teoretických a metodologických konceptů a 2/prokázat vnitřní souvislost Latourova pojetí společnosti a světa vůbec s jeho interpretací fenoménu "modernosti".

Pokud jde o první z úkolů, volí autor zcela legitimní a korektní přístup: postupně a návazně analyzuje Latourové pojmy konstrukce, symetrie, translace, ne-lidského aktéra, hybrida, síť-aktéra (ANT) atd. Čtenář je přitom nutně uváděn i do filosofických, sociologických, logicko-sémantických či psychosociálních kontextů, z nichž jsou Latourové teze teprve dobře srozumitelné. Právě autorovu obeznámenost s těmito kontexty a jeho schopnost je srozumitelně ale současně i obsahově správně vyložit považuji za jednu z velkých předností celé práce. Na druhé straně jsou Marešovy deskripce, resp. interpretace mnohdy čtenářsky náročné svou komprimovaností a implicitním předpokladem zasvěcenosti do "latourovské" terminologie. Tomu se však - zejména u takto soustředěné diplomové práce - zřejmě nelze plně vyhnout. Použitá "hesla" (německy je to srozumitelnější - Schlagwort) z Latoura, jako např.: "je nás víc, než jsme se domnívali", "nikdy jsme nebyli moderní" ..., ale i taková spojení jako "zbraň-člověk" jsou sice jako citace nutné a text oživují i zpřístupňují, ale bez dalšího v sobě nezapřou ryze francouzský sklon k duchaplnosti jako *conditio sine qua non*. Rád konstatuji, že diplomant je schopen psát ironicky a s nadhledem (pasáž o "Branu" či hotelových klíčích), ale duchaplností se pohltil nedal!

První část výkladu, kterou teď stručně glosuji obsahuje m.j. i historicko-filosofické odkazy. Předně souhlasím s autorovou interpretací vztahu Latour-Searle i s tím, že v úvodu je citována (a zdůrazněna) Whithaedova teze o vztahu "událost-objekt", která možná prozrazuje mnohé o vlastních Latourových inspiracích... Rád bych v tomto kontextu znal autorův názor na souvislost mezi Latourovou kritikou "tradičního" pojetí sociologie (resp. pojetím "ne-sociologie") a teorií "neutrálních elementů" Ernsta Macha/v "základu světa" jsou elementy, které nemají ani ryze materiální ani ryze duchovní povahu..., nýbrž jsou něčím "třetím" / a vůbec autorův názor na vztahy Latourové koncepce k pozitivismu a sémantice rakousko-britsko-americké tradice (Wittgenstein, Russell, Whitehead, Searle) /. Dále by mě zajímal autorův názor na vztah Latourova pojmu "konstrukce... jako mobilizace heterogenních souvislostí" k Aristotelovu konceptu "Dynamis-Energeia-Entelecheia" - také tento koncept můžeme číst jako konstatování bytostně provázanosti materiálních a duchovních podstat a činností, které právě a výhradně v této "jednotě" teprve tvoří to "světově živé". (I Aristoteles přitom užívá příklad stavby domu...)

Obsahově druhá část výkladu diplomové práce je věnována problému "modernosti" (s. 62n). Výklad je opřen o některé z hlavních výsledků obsahově první části (nová entita aktérů, rovnocennost spolukonstituentů, zrušení globálního a lokálního). Následuje uvedení centrální Latourové teze: moderní společnosti charakterizuje dualita přírodního a společenského, kterou předmoderní společnosti neznají. Tento "osudný" rozštěp má primárně ontologickou povahu, jeho alegorickou formulaci (ale vlastně i náznak překonání) lze nalézt již u Platóna, trvá fakticky až do konce XX. století, kdy je narušen přítomností "nových entit-hybridů, které... není možné prostě přehlížet" (s. 63). Mareš následně uvádí a stručně komentuje dimenze tohoto Latourova pojetí (moderní ústava, moderní filosofie, moderní čas...).

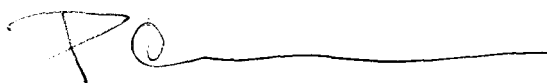
Také tuto pasáž diplomové práce je třeba charakterizovat jako zasvěcenou, obsahově korektní a logicky konzistentní. Otázkou je, zda při nesporné sofistikovanosti a množství podnětných

nápadů, není Latourova koncepce jen jednou z dalších variant novodobých kritik západní kultury a racionalismu, tak obvyklých již zejména od přelomu XIX. a XX. století. (Dilthey, Driesch, Bergson...) V každém případě je nutno považovat za velmi sympatický závěr diplomové práce (s. 91-94) s pokusem jednak o stručnou rekapitulaci dosavadních výsledků jednak o formulaci aktuálních výzev teoretických, politických a etických, nesporně obsažených v Latourově koncepci. A zde končím jednou otázkou, či snad lépe námětem pro diplomanta: v dějinách filosofie se vyskytla koncepce "něžného zacházení s věcmi" - ovšem koncepce ostře kritizovaná z pozic dialektického materialismu. Jak by se k této myšlence asi si stavěl Bruno Latour?

Celkově hodnotím oponovanou diplomovou práci jako výjimečně kvalitní, zasvěcenou a dobře napsanou. Navrhuji známku v ý b o r n ý .

16.9.2009

PhDr. Miroslav Pauza CSc., oponent

Handwritten signature of PhDr. Miroslav Pauza CSc., consisting of a stylized 'P' and 'O' followed by a long horizontal line.